

ಲೇಖನ 06

ವಿಶ್ವದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ವಿಷ

ಸ್ನೇಹಿತರೆ, ಚೇಳುಗಳು ಜೇಡಗಳ, ಹುಳಗಳ ಮತ್ತು ಉಣ್ಣೆಗಳ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿವೆ. ಇವು ಅರಾಕ್ಷಿಡ್ಸ್ ಎಂಬ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿವೆ. ಅಂಟಾರ್ಕ್ಟಿಕಾ, ಗ್ರೀನ್ ಲ್ಯಾಂಡ್, ನ್ಯೂಜಿಲೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ದ್ವೀಪಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ 1200 ಜಾತಿಯ ಚೇಳುಗಳಿವೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಜಾತಿಯ ಚೇಳುಗಳು ಬೆಚ್ಚಗಿನ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ತಂಪಾದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಚೇಳುಗಳು ಬಹಳ ಹಳೆಯ ಜೀವಿಗಳು, ಪಳೆಯುಳಿಕೆ ಮಾಹಿತಿಯ ಪ್ರಕಾರ, 430 ದಶಲಕ್ಷ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಚೇಳುಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿವೆ. ಆಧುನಿಕ ಚೇಳುಗಳು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಟ್ಟು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಇತಿಹಾಸಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಚೇಳುಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಚಿತ್ರ ಕೃಪೆ : ಮನೋಜ್

ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಚೇಳುಗಳು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಅತಿದೊಡ್ಡ ಜಾತಿಯ ಚೇಳುಗಳು 17 ರಿಂದ 18 ಸೆಂ. ಮೀ ಉದ್ದವನ್ನು ತಲುಪಬಹುದು. ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 1.2 ಸೆಂ.ಮೀ ಉದ್ದವಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ತೂಕ 0.5 ಗ್ರಾಂ ನಿಂದ 5 ಗ್ರಾಂ ನಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ. ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಚೇಳುಗಳು ಪ್ರಬಲ ವಿಷದೊಂದಿಗೆ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಚೇಳುಗಳ ದೇಹವು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಚಿಪ್ಪಿನಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ದೇಹದ ಹೊರಗಿನ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಚೇಳು ಬೆಳೆದಂತೆ, ವಯಸ್ಸು ಗಾತ್ರವನ್ನು ತಲುಪುವವರೆಗೆ ಅದು 5 ರಿಂದ 7 ಬಾರಿ ಹಳೆಯ ಚರ್ಮವನ್ನು ಕಳಚಿ ಹೊಸ ಚರ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮರುಭೂಮಿಯ ಚೇಳಿನ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಹಳದಿ ಅಥವಾ ತಿಳಿ ಕಂದು ಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇತರ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಗಾಢ ಕಂದು ಅಥವಾ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಚಿತ್ರ ಕೃಪೆ : ಸಿದ್ದು ಅರಕೆರೆ

ಚೇಳಿನ ದೇಹವನ್ನು 2 ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಸೆಫಲೋಥ್ರಾಕ್ಸ್ (ತಲೆ ಮತ್ತು ಎದೆಗೂಡಿನ ನಡುವಿನ ಸಮ್ಮೇಳನ) ಮತ್ತು ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಮೆಸೊಸೊಮಾ (ಹೊಟ್ಟೆಯ ಪೂರ್ವ) ಮತ್ತು ಮೆಟಾಸೊಮಾ (ಹೊಟ್ಟೆಯ ನಂತರದ, ಅಥವಾ ಬಾಲ) ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಚೇಳುಗಳು 4 ಜೋಡಿ ನಡೆದಾಡುವ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಜೋಡಿ ಪಿನ್ನರ್ಗಳನ್ನು (ಕತ್ತರಿಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಭಾಗಗಳು) ಹೊಂದಿವೆ. ಚೇಳುಗಳು ಅದರ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು, ದಾಳಿ ಮಾಡಲು ಹಾಗೂ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಪಿನ್ನರ್ಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತವೆ. ಚೇಳುಗಳು ತಮ್ಮ ದೇಹದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಉಜ್ಜಿ ಸಂವಹನ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಚಿತ್ರ ಕೃಪೆ : ಸಿದ್ಧು ಅರಕೆರೆ

ಚೇಳಿನ ವಿಷವು ಅದರ ದೇಹದ ಬಾಲದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಟೆಲ್ಸನ್ (ಸ್ವಿಂಗರ್) ಎಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಟೆಲ್ಸನ್ ಭಾಗದ ಒಳಗೆ ಜೋಡಿಯಾಗಿರುವ ವಿಷ ಗ್ರಂಥಿಗಳಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಟೆಲ್ಸನ್ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ (ಸ್ವಿಂಗರ್) ಕುಟುಕುವ ಕೊಕ್ಕೆಯಿಂದ ಚೇಳು ಕುಟುಕಿದಾಗ ವಿಷವು ಹೊರಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ದಿನ ಒಂದು ಚೇಳು 2 ಮಿಲಿ ಗ್ರಾಂ ನಷ್ಟು ವಿಷವನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ವಿಷದ ಗ್ರಂಥಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಚೇಳುಗಳು ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೀಟಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಬೇಟೆಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಿಷ ಮತ್ತು ಜೀರ್ಣಕಾರಿ ರಸವನ್ನು ಚುಚ್ಚುತ್ತವೆ. ಚುಚ್ಚಿದ ನಂತರ ಬೇಟೆಯ ದೇಹದಿಂದ ದ್ರವ ಆಹಾರವನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಚೇಳುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ನೀರು ಕುಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವು ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಬಹಳ ಕಾಲ ಬದುಕಬಲ್ಲವು.

ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ನೀರನ್ನು ಬೇಟೆಯ ಆಹಾರದಿಂದ ಹೀರಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಚೇಳು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಹಾರದ ಪ್ರಕಾರದ ಮೇಲೆ ಚೇಳಿನ ವಿಷದ ಪ್ರಕಾರ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅತ್ಯಂತ ಮಾರಕ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಉತ್ತರ ಅಮೆರಿಕಾ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಪ್ರಾಚ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. 1200 ಚೇಳಿನ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿ, ಸುಮಾರು 30 ರಿಂದ 40 ಚೇಳಿನ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮಾರಕವಾಗಿವೆ. ಬೇಟೆಯು ವಿರಳವಾಗಿದ್ದಾಗ, ಚೇಳುಗಳು ತಮ್ಮ ಚಯಾಪಚಯ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಿಧಾನಗೊಳಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕೀಟವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿನ್ನುವ ಮೂಲಕ ಬದುಕಬಹುದು.

ಚಿತ್ರ ಕೃಪೆ : ಮನೋಜ್ಞ

ಅಲ್ಲದೆ, ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದ ಚೇಳುಗಳು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಒಡ್ಡಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಕರಗಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಪರಮಾಣು ಆಸ್ಪೋಟನದಿಂದ ಬದುಕುಳಿಯುವ ಅಪರೂಪದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಚೇಳು ಸಹ ಒಂದು. ಚೇಳುಗಳು ರಾತ್ರಿಯ ವೇಳೆ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಜೀವಿಗಳು.

ಇವು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳು, ಎಲೆಗಳು ಅಥವಾ ಹಳೆಯ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಚೇಳುಗಳು ಬಾವಲಿಗಳಿಗೆ, ಹಾವುಗಳಿಗೆ, ಹಲ್ಲಿಗಳಿಗೆ, ಮೀರಕ್ಯಾಟ್ ಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಬಬೂನ್ಸ್ ಎಂಬ ಮಂಗಗಳ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗಿವೆ. ಯುವಿ ದೀಪದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಚೇಳುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತವೆ.

ಸಂಯೋಗದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಚೇಳುಗಳು ಮೊದಲು ಹೆಣ್ಣು ಚೇಳುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಫೆರೋಮೋನ್ಗಳನ್ನು (ರಾಸಾಯನಿಕ ಹಾರ್ಮೋನ್) ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಫೆರೋಮೋನ್ಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಹೆಣ್ಣು ಚೇಳುಗಳು ಗಂಡು ಚೇಳುಗಳನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ ಸಂತಾನೋತ್ಪತ್ತಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಎಂದು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಗಂಡು ಚೇಳು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಅದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಸಂಪರ್ಕಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಚೇಳು ಗಂಡು ಚೇಳನ್ನು ಸಂಭಾವ್ಯ ಸಂಗಾತಿಯ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ಬದಲು ತಪ್ಪಾಗಿ ತನ್ನ ಊಟ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಎರಡು ಚೇಳುಗಳು ಪ್ರಣಯಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರೆ 'ವಾಯುವಿಹಾರ ಡಿಯಕ್ಸ್' (ಅಂದರೆ 'ಎರಡು ವಾಕ್ ಫಾರ್ ಟು' "ಪ್ರೊಮಿನೆಡ್" ಎಂಬ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಂಯೋಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಇದು ನೃತ್ಯದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಗಂಡು ಚೇಳು ಹೆಣ್ಣಿನ ಜೋಡಿ ಪಿನ್ನರ್ಗಳನ್ನು (ಕತ್ತರಿಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಭಾಗಗಳು) ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಗಂಡು ತನ್ನ ವೀರ್ಯಾಣು (ಅಂದರೆ ವೀರ್ಯ ಚೀಲವನ್ನು) ಠೇವಣಿ ಮಾಡಲು ಸೂಕ್ತವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹುಡುಕುವಾಗ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಗಂಡು ಚೇಳು ಆದರೂ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರಬೇಕು, ಏಕೆಂದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಚೇಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಈ ನೃತ್ಯದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಗಂಡು ಚೇಳನ್ನು ತಳ್ಳಲು ಅಥವಾ ಕುಟುಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿ, ಗಂಡು ಚೇಳು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೆಣ್ಣು ಚೇಳನ್ನು ಚುಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಈ 'ನೃತ್ಯ' ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸುಮಾರು 2-3 ಅಥವಾ 10-15 ನಿಮಿಷಗಳವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಗಂಡು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯಾಣುಗಳನ್ನು ರೇವಣಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ಜನನಾಂಗವನ್ನು ತೆರೆದು ವೀರ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನಂತರ, ಎರಡು ಚೇಳುಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ.

ಚೇಳುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಲೈಂಗಿಕ ನರಭಕ್ಷಕತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಸಂಯೋಗದ ನಂತರ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ಚೇಳುಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ. ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಗರ್ಭದೊಳಗೆ ಮೊಟ್ಟೆಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ನಂತರ ಮೊಟ್ಟೆಗಳು ಗರ್ಭದೊಳಗೆ ಒಡೆದು ಮರಿಗಳು ಹೊರಬರುತ್ತವೆ. ಚೇಳಿನ ಮರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಜನನದ ಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಿಷವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ತಮ್ಮ ದೇಹದ ಮೊದಲ ಚರ್ಮವನ್ನು ಕಳಚುವವರೆಗೂ ತಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ ಇರುತ್ತವೆ. ತಾಯಿ ಚೇಳು ತನ್ನ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಮರಿಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಪಾಲನೆ ಪೋಷಣೆ ಮಾಡಿ ಸಾಕುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರ ಕೃಪೆ : ಮನೋಜ್

ಇವುಗಳ ಜೀವಿತಾವಧಿ 6 ರಿಂದ 25 ವರ್ಷಗಳ ನಡುವೆ ಇರುತ್ತದೆ. ತಾಯಿ ಚೇಳು ಮರಿಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡಿದ ತಕ್ಷಣ ಸಾಯುತ್ತದೆ. ಮರಿಗಳು ತಾಯಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಈ ವಿಷಯವು "ಶುದ್ಧ ಸುಳ್ಳು" ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಡೆತ್ ಸ್ವಾಕರ್ ಎಂಬ ಚೇಳು ಅಪಾಯಕಾರಿ ಚೇಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ಇದರ ವಿಷವು ವಿಶ್ವದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ದುಬಾರಿ ವಿಷ ಆಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ (3.785 ಗ್ರಾಂ) ಗ್ಯಾಲನ್‌ಗೆ 39 ಮಿಲಿಯನ್ (390 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳು) ಖರ್ಚಾಗುತ್ತದೆ.

ಚೇಳಿನ ವಿಷವು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಉಪಯೋಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಯೋಮೆಡಿಕಲ್ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ಔಷಧ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕ್ಯಾನ್ಸರ್, ನರವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಗಳು ಮತ್ತು ನೋವು ನಿರ್ವಹಣೆ ಸೇರಿದಂತೆ ವಿವಿಧ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳ ಔಷಧಿಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಚೇಳಿನ ವಿಷವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೆಚ್ಚುವರಿಯಾಗಿ, ಚೇಳಿನ ವಿಷವನ್ನು ಅದರ ಆಂಟಿಮೈಕ್ರೋಬಿಯಲ್, ಆಂಟಿವೈರಲ್ ಮತ್ತು ಉರಿಯೂತದ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳಿಗಾಗಿ ಅನ್ವೇಷಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಚೇಳುಗಳು ಕಡೆದಾಗ 20 ರಿಂದ 30 ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ದವಾಖಾನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಆಂಟಿವೆನಮ್ ಔಷಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು.

ಶ್ರೀ.ನವೀನ.ಪ್ಯಾಟಿಮನಿ

ಚರ್ಮ ಪ್ರಸಾಧನ ಕಲಾ ತಜ್ಞರು

**ಪ್ರಾಣಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ಪ್ರಾಣಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗ,
ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಜ್ಞಾನ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.**